

Naam: Frieda Jansma

Studentnummer: 3468674

Periode: Blok 4 2011/2012

BA Eindwerkstuk: Taal die je raakt

Begeleidster: Marijn Struiksmā

Taal en Emotie

Een kwantitatief onderzoek naar bronmanipulatie

Door: Frieda Jansma

In dit onderzoek is gekeken naar de invloed van bronvermelding op actuele maatschappelijke en politieke stellingen. Studenten konden hun mening geven op de stellingen, welke waren verdeeld over drie condities (N= 266). De vragenlijsten werden gemanipuleerd door middel van bronmanipulatie, waarbij of geen bron werd vermeld of er werd vermeld dat een stelling afkomstig was van een politicus, zoals Geert Wilders of Pim Fortuyn, of van een cabaretier, zoals Youp van 't Hek of Freek de Jonge. In het onderzoek is getracht antwoord te geven op de vraag wat het effect is van het vermelden van een bron, op door studenten te beoordelen actuele maatschappelijke en politieke stellingen. Er zijn wisselende resultaten naar voren gekomen. Zo werd in de ene conditie met bronvermelding positiever en negatiever gereageerd op de stellingen dan in de neutrale conditie werd gedaan. In de andere vergelijkbare conditie met bronvermelding, waarvan werd verwacht dat er een vergelijkbaar resultaat naar voren zou komen, bleek in sommige gevallen het tegenovergestelde. Er zijn dus effecten gevonden, maar er kan geen sluitend antwoord worden gegeven op de vraag wat precies het effect is van het vermelden van een bron.

'Stuur de moslims die problemen veroorzaken het land uit, met familie en al.'

- Quote van Geert Wilders in HP/De Tijd, 12 december 2007

Voor de één zal deze quote meer gevoelens of emotie teweeg brengen dan voor de ander. In deze studie is gekeken naar de relatie tussen taal en gevoel. Door middel van een vragenlijst met 60 actuele maatschappelijke en politieke stellingen, is de invloed van het vermelden van een bron onderzocht. In de ene conditie werd geen bron vermeld en bij de andere conditie werd bij dezelfde stellingen vermeld of deze afkomstig waren van een rechtse politicus of een maatschappij kritische cabaretier. De ene bron vermelding was een rechtse politicus, zoals Geert Wilders en Pim Fortuyn.

De andere bron vermelding waren maatschappij kritische cabaretiers zoals Youp van 't Hek en Freek de Jonge.

Pim Fortuyn en Geert Wilders

Pim Fortuyn beleefde het hoogtepunt van zijn politieke carrière rond 2001, niet veel later op 6 mei 2002 werd hij vermoord. Pim Fortuyn had vrij uitgesproken standpunten in de politiek en ging tegen het bestaande establishment in. Zijn belangrijkste standpunten gingen over het behoud of het stimuleren van de vrijheid van meningsuiting en het vreemdelingenbeleid in Nederland. Nu ruim 10 jaar na zijn dood, is Pim Fortuyn nog altijd een bekende politicus en komt zo nu en dan nog naar voren in de media. (www.pimfortuyn.com)

Sinds 2006 is Geert Wilders de fractie voorzitter van de Partij voor de Vrijheid en niet meer weg te denken uit het politieke landschap. Geert Wilders heeft uitgesproken standpunten op het gebied van Islam, inburgering en vreemdelingenbeleid (www.pvv.nl)

De politici Geert Wilders en Pim Fortuyn kunnen worden omschreven als controversieel en omstreden. Beide zijn bij het brede publiek bekende politici. Ze komen veel in de media en er wordt verwacht dat ze onder de studenten, die hebben meegewerkt aan het onderzoek bekend zijn. Er wordt verwacht dat het vermelden van deze politici als bron bij de stellingen, bepaalde gevoelens of emoties oproepen bij de respondenten.

Youp van 't Hek en Freek de Jonge

Zowel Youp van 't Hek als Freek de Jonge zijn al op jonge leeftijd begonnen met het maken van cabaret. (www.youp.nl & www.freekdejonge.nl) Ze zijn beide al lange tijd werkzaam als cabaretier en geven conferences door het hele land. In hun conferences komen veel verschillende onderwerpen aan bod. Beide gebruiken de actualiteit als inspiratie voor hun cabaret. Youp van 't Hek en Freek de Jonge zijn bekend bij een groot publiek. De verwachting is dat ze bepaalde emoties bij de respondenten oproepen, dan wel positief of negatief. Er zal worden getoetst of het vermelden van deze cabaretiers als bron, een effect heeft op de beoordeling van de stellingen.

Taal die je raakt

In de communicatiewetenschappen is tot op heden nog niet veel onderzoek gedaan naar de relatie tussen taal en gevoel. In dit onderzoek wordt onderzocht wat het effect is van het vermelden van een bron op actuele politieke en maatschappelijke stellingen. Specifiek wordt er gekeken of de gevoelens en emoties die een bron oproepen, effect hebben op het beoordelen van de stellingen.

Hier volgt een korte bespreking van wat er wel bekend is in de literatuur op het gebied van taal en emotie.

In het onderzoek *Zonder gevoel geen taal* van Van Berkum (2011) wordt geconcludeerd dat taal niet een op zich zelf staand fenomeen is.

'[...] we zijn ons brein, maar we zijn óók dat fysieke lichaam op een hard houten bankje, die gesprekspartners in het midden van een conversatie, die burger in een open samenleving en die mens in een historisch bepaalde cultuur. (2)

Hiermee wil Van Berkum duidelijk maken, dat een taal uiting niet los staat van de context waarin deze wordt gegeven. Of zoals Van Berkum zegt een taaluiting kan ook worden beïnvloed door de affectieve attitude van de spreker of auteur van de uiting.(2011) Tot nu toe wordt er op het gebied van taalkundig onderzoek vooral gekeken naar het communicatieprotocol, de code achter de inhoud van een taaluiting. Van Berkum pleit in zijn inaugurele rede voor meer onderzoek naar de connectie tussen taal en gevoel in de taalpsychologie.

In de jaren '80 concludeerde Zajonc (1980) al dat affect en cognitie niet los van elkaar gezien kunnen worden. Ze beïnvloeden elkaar en het hebben beide invloed op het verwerken van informatie. Zo stelt ook Besnier (1990) in zijn onderzoek dat emoties en gevoel onafscheidelijk van elkaar zijn. Besnier (1990) verdeelt het betekenis geven aan een taaluiting in drie componenten. De eerste is een descriptieve betekenis. Dus een vrij letterlijke beschrijving van een fenomeen. Het tweede component is een sociale betekenisgeving aan een taaluiting, die wordt beïnvloed door zaken als sociale klasse, etniciteit en de context waarin een taaluiting wordt gegeven. Tot slot de expressieve of affectieve betekenis die kan worden gegeven aan een taaluiting, dit wordt beïnvloed door de gemoedstoestand van de ontvanger en houding ten opzicht van de taaluiting. In de studie van Besnier(1990) wordt geconcludeerd dat emoties en gevoel een belangrijke rol spelen bij het betekenis geven aan een taaluiting. Een taaluiting kan nooit vrij zijn van context.

In recenter onderzoek concludeert Foolen(2011) dat de rol die emotie bij taal speelt vanuit drie perspectieven kan worden bekeken. Emoties kunnen worden geconceptualiseerd of emoties kunnen worden uitgedrukt. Bijvoorbeeld als iets je niet smaakt zeg je in het eerste geval: 'Ik vind het niet lekker' en in het tweede geval 'bah'. Taal heeft dus een directe en een indirecte link met emotie. Verder wordt geconcludeerd dat emotie één van de vereiste aspecten is van een taaluiting. Ook in deze studie wordt geconcludeerd dat taal niet kan worden onderzocht, zonder naar het effect van emotie te kijken.

De belangrijkste conclusie die uit bovenstaande studies kan worden getrokken, is dat emotie een rol speelt bij het uiten en verwerken en betekenis geven aan een taaluiting. Het feit dat emotie en gevoel een belangrijke rol speelt bij het verwerken van een taaluiting is van belang voor dit onderzoek. Er wordt gekeken of studenten stellingen anders beoordelen als bij deze stellingen een bron wordt vermeld. Er wordt verwacht dat de bronnen die worden vermeld, dus of de rechtse politici zoals Geert Wilders en Pim Fortuyn of een maatschappijkritische cabaretier zoals Youp van 't Hek of Freek de Jonge bepaalde emoties en gevoelens oproepen. Er zal dus worden gekeken naar het effect van het oproepen van deze emoties.

Bronmanipulatie

Horvath et. al. (2011) hebben onderzoek gedaan naar bronmanipulatie. In de studie zijn uitspraken voorgelegd aan jonge mannen. Een deel van de uitspraken waren afkomstig uit het Engelse mannen magazines oftewel lads' mags. Het andere deel van de uitspraken was afkomstig van transcripten van veroordeeld verkrachters. Uit het onderzoek is gebleken dat de respondenten moeite hadden met het uit elkaar houden van de uitspraken. Door als bron lads' mags magazines te vermelden, werden de uitspraken van de veroordeelde verkrachters als acceptabel gezien. De respondenten identificeerden zich zelfs meer met de uitspraken van de veroordeelde verkrachters, wanneer ze dachten dat deze uitspraken afkomstig waren uit het lads' mags magazine. Dit onderzoek illustreert goed hoe groot de invloed van het vermelden van een bron is. Het beoordelen van de uitspraken beruste vooral op het feit of een respondent al dan wel of niet met een bepaalde bron geïdentificeerd wilde worden.

Naar aanleiding van de zojuist besproken literatuur en theorieën wordt getracht in dit onderzoek een antwoord te geven op de vraag: *'Wat is het effect van het vermelden van een bron op, door studenten te beoordelen actuele maatschappelijke en politieke stellingen?'*

Daarvoor zijn studenten gevraagd hun mening te geven op uiteenlopende actuele maatschappelijke en politieke stellingen. Bijvoorbeeld over bezuinigingen, de langstudeerboete, islam en inburgering. Er is daarbij gekeken of het vermelden van een bron van een rechtse politicus of een maatschappijkritische cabaretier invloed heeft op het beoordelen van de stellingen. Er waren 3 condities in het onderzoek, waarbij respondenten willekeurig zijn ingedeeld. Bij de eerste conditie werd geen bron vermeld bij de stellingen. In de andere twee condities werd bij de helft als bron rechtse politici zoals Geert Wilders en Pim Fortuyn vermeld en bij de andere helft de cabaretiers Youp van 't Hek en Freek de Jonge.

Op basis van het theoretisch kader zijn een viertal hypotheses opgesteld. Er wordt vanuit gegaan dat emotie een rol speelt bij het beoordelen van de stellingen, omdat het vermelden van een bron bepaalde emoties op kan roepen bij de respondent. Het vermelden van een bron zal dus invloed hebben op de gemiddelde score. Daarnaast is uit eerder onderzoek gebleken van Horvath et. al. (2011) dat de identificatie die lezers met een bron hebben ook een grote rol speelt bij het beoordelen van een stelling. Zo wilden de respondenten in die studie niet worden geïdentificeerd met uitspraken van veroordeelde verkrachter, maar wel met uitspraken uit een lads' mags magazine.

Op basis van het theoretisch kader kunnen we dus verwachten dat het vermelden van een bron bij de stellingen, emoties op zal roepen bij de respondenten en een effect zal hebben op de beoordeling (*hypothese 1*). Specifiek zal nog worden gekeken naar de het effect op de beoordeling van de stellingen, met als bronvermelding een rechtse politicus zoals Geert Wilders of Pim Fortuyn. De verwachting is dat studenten vrij negatief tegenover de standpunten van Geert Wilders en Pim Fortuyn staan en dat de standpunten als controversieel worden beschouwd. Er wordt dan ook een effect verwacht op de beoordeling van de stellingen, met als bron een rechtse politicus zoals Geert Wilders of Pim Fortuyn (*hypothese 2*). Zoals in het onderzoek van Horavath et. al. (2011) naar voren kwam, willen respondenten in sommige gevallen niet worden geassocieerd met een bepaalde bron. In dat onderzoek werd dit door middel van bronmanipulatie getoetst. De verwachting is dat studenten niet willen worden geassocieerd met rechtse politici zoals Geert Wilders en Pim Fortuyn. Daardoor is de verwachting dat ze negatiever zullen antwoorden op positieve stellingen¹ met een rechtse politicus als bronvermelding, dan ze op dezelfde stellingen in de conditie zonder bronvermelding doen. (*hypothese 3*) Ook is de verwachting, dat er positiever zal worden gereageerd op de negatieve stellingen² in de conditie met als bron vermelding een rechtse politicus, ten opzichte van dezelfde stellingen in de neutrale conditie. (*hypothese 4*)

Methode

Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestond uit studenten tussen de 18 en 30 jaar. De gemiddelde leeftijd van de studenten was 22.21 jaar (SD= 2.44, range = 18-30 jaar). In totaal hadden er 266 respondenten deelgenomen aan het onderzoek. 259 van de respondenten had de Nederlandse nationaliteit, daarnaast waren er 3 respondenten met de Belgische nationaliteit, 1 met de Poolse en van 3

¹ Met positieve stelling, wordt een stelling bedoeld waarvan van te voren werd verwacht dat de respondenten er positief op zullen antwoorden.

² Met negatieve stelling, wordt een stelling bedoeld waarvan van te voren werd verwacht, dat de respondenten er negatief op zullen antwoorden.

studenten was de nationaliteit onbekend. 166 studenten volgden wetenschappelijk onderwijs, 75 studenten hoger beroepsonderwijs en 25 middelbaar beroepsonderwijs of anders. De respondenten waren benaderd via mail of sociale media zoals *Facebook*. Iedereen heeft vrijwillig de enquête ingevuld. De respondenten waren willekeurig ingedeeld per conditie.

Meetinstrumenten

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een vragenlijst met 60 stellingen over actuele maatschappelijke en politieke onderwerpen. De onderwerpen die aan bod kwamen waren bezuinigingen, islam, inburgering, immigratie, stadsplanning, veiligheid, financiën, overlast, zorg en verkeer. (voor de gehele vragenlijst zie bijlage 1) De stellingen konden worden beoordeeld op een 7-punts Likertschaal van *helemaal mee oneens* tot *helemaal mee eens*. Naast de 60 stellingen werd de respondenten gevraagd naar demografische gegevens zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en nationaliteit.

Ook is de respondent gevraagd naar zijn of haar politieke voorkeur. Er is gevraagd of de respondent meer links of rechts georiënteerd is. Op welke partij men van plan is bij de volgende verkiezingen te gaan stemmen. Er is gevraagd naar de mening over de politici Geert Wilders en Pim Fortuyn en de cabaretiers Youp van 't Hek en Freek de Jonge. Ook is er gevraagd naar de bekendheid met de standpunten van de politici Geert Wilders en Pim Fortuyn.

De stellingen van de vragenlijst waren zo opgesteld dat de gehele bandbreedte van de schaal kon worden benut. Er zijn evenveel positieve, negatieve als neutrale stellingen verwerkt in de vragenlijst. Er kwamen stellingen aanbod waarvan werd verwacht dat respondenten extreem positief of negatief zouden antwoorden en er zaten stellingen tussen waarvan werd verwacht dat respondenten redelijk neutraal zouden reageren.

Een stelling waar bijvoorbeeld een extreem positief antwoord op werd verwacht, dus *helemaal mee eens*, was: *'De gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen moet verdedigd worden.'*

Een stelling waarop een extreem negatief antwoord werd verwacht was bijvoorbeeld:

'De langstudeerboete is een goede stimulans voor studenten om hun studie op tijd af te ronden.'

Op de stelling *'Gezamenlijke schoonmaakacties zijn bevorderend voor de sociale cohesie in de wijk.'* werd een meer neutraal antwoord verwacht, dus rond de 4 op een 7-punts Likertschaal

Er is bewust gekozen voor positieve, negatieve en neutrale stellingen. Doordat de stellingen zo ver uit elkaar liggen zal de respondent bij iedere stelling weer even goed moet nadenken over zijn of

haar antwoord. Op deze manier is getracht zoveel mogelijk voorkomen dat de vragenlijst onzorgvuldig werd ingevuld.

Voor het afnemen van de vragenlijst is gebruik gemaakt van een gratis online enquête Qualtrics.³ De respondenten konden eenvoudig via een link de enquête bereiken en anoniem invullen. Dit duurde maximaal 10 minuten.

Onderzoeksmethode

Het onderzoeksdesign bestond uit drie condities. In alle drie de condities werden dezelfde stellingen voorgelegd. Het eerste deel ging over actuele maatschappelijke en politieke stellingen en het tweede deel over demografische gegevens van de respondent en de mening over de politici en cabaretiers. De stellingen waren onderverdeeld in blokken van 15 stellingen per keer. Het tweede deel was in alle drie de conditie exact hetzelfde. En werd de respondenten gevraagd om hun mening te geven op de actuele politieke en maatschappelijke stellingen. Ze konden hun mening weergeven op een 7-punts Likertschaal van *helemaal mee oneens* tot *helemaal mee eens*. In de neutrale conditie was bij de stellingen geen bron weer gegeven. Bij conditie 2 en 3 zijn wel bronnen weergegeven. Dit zijn fictieve bronnen en ze zijn willekeurig ingedeeld bij de stellingen. Bij de helft van de stellingen was aangegeven, dat de stellingen gebaseerd zijn op uitspraken van politici zoals Geert Wilders en Pim Fortuyn. Bij de andere helft is aangegeven dat de stellingen zijn gebaseerd op uitspraken van cabaretiers zoals Youp van 't Hek en Freek de Jonge. Om een volgorde effect te ondervangen is er voor gekozen om twee condities te maken met bronvermelding. En de volgorde van het weergeven van de bronnen te wisselen.

In alle drie de condities waren de stellingen verdeeld in blokken van 15 stellingen. In de neutrale conditie was dus bij alle vier de blokken geen bron vermeld. In conditie 2 was bij blok 1 en 3 de volgende introductie gegeven:

*De volgende stellingen zijn gebaseerd op uitspraken van maatschappijkritische cabaretiers zoals Youp van 't Hek en Freek de Jonge. We willen graag weten wat u hiervan vindt. Nogmaals, er bestaan geen goede of foute antwoorden, wij zijn enkel geïnteresseerd in hoe de stellingen beoordeeld worden.*⁴

³ <http://www.qualtrics.com/>

⁴ In het vervolg van het onderzoek zal naar deze bron worden verwezen als *cabaretier*

Bij blok 2 en 4 werd de volgende introductie gegeven:

*De volgende stellingen zijn gebaseerd op uitspraken van rechtse politici zoals Geert Wilders en Pim Fortuyn. We willen graag weten wat u hiervan vindt. Nogmaals, er bestaan geen goede of foute antwoorden, wij zijn enkel geïnteresseerd in hoe de stellingen beoordeeld worden.*⁵

In conditie 3 werden dezelfde introducties gegeven, maar dan in precies de tegenovergestelde blokken.

In totaal hebben er 266 respondenten mee gewerkt aan het onderzoek. In de neutrale conditie waren er 84 respondenten en in conditie 2 waren dat 86 en 96 respondenten in conditie 3. In *Tabel 1* is weergegeven welke conditie, welke bronvermelding had. In alle 3 de condities waren dus 60 dezelfde stellingen, waarvan 20 positief, 20 negatief en 20 neutraal. Bij de vergelijking tussen de neutrale conditie en conditie 2 en de neutrale conditie en conditie 3, zijn dus iedere keer de dezelfde stellingen vergeleken, alleen met een andere bronvermelding.

Tabel 1: condities, bronvermelding e,aantal respondenten en politieke voorkeur.

Conditie	Type	Stellingen 20 positief, 20 negatief en 20 neutraal	midden tot rechtse politieke voorkeur %	Aantal respondenten
Conditie 1	Neutraal	Alle 60 stellingen zonder bron.	27%	84
Conditie 2	Met bronvermelding	Blok 1 en 3 Bron Cabaretier. Blok 2 en 4 Bron Politicus	39%	86
Conditie 3	Met Bronvermelding	Blok 1 en 3 Bron Politicus Blok 2 en 4 Bron Cabaretier	27 %	96
			Totaal:	266

⁵ In het vervolg van het onderzoek zal naar deze bron worden verwezen als *politicus*

Analyse

Over de verkregen data zijn de volgende toetsen uitgevoerd.

Als eerste is er met behulp van *Cronbach's alpha* een betrouwbaarheidstoets uitgevoerd, om te controleren of de drie verschillende type stellingen geclusterd kunnen worden. De positieve stellingen hadden een onderlinge betrouwbaarheid met $\alpha = 0.63$ de negatieve stellingen met $\alpha = 0.70$. De neutrale stellingen hadden onderling geen betrouwbaarheid $\alpha = 0.35$. De neutrale stellingen zijn daarom verder niet meegenomen in de analyse.

Met behulp van een *repeated measures anova* is een toets uitgevoerd waarbij de neutrale conditie is vergeleken met conditie 2. In een tweede analyse is de neutrale conditie met conditie 3 vergeleken. Er is daarbij zowel gekeken naar het type bron (politicus of cabaretier) als naar het type stelling (positief of negatief). Binnen de *repeated measures anova* kan door middel van een *pairwise comparison* specifiek worden gekeken per type stelling, per type bron, welke scores tussen de condities significant van elkaar verschillen.

In alle condities werden dezelfde stellingen gebruikt, alleen werd in conditie 2 en 3 precies de tegenovergestelde bron gebruikt. De verwachting was dat uit de twee analyses vrijwel dezelfde resultaten naar voren zouden komen. Er werd vanuit gegaan dat alle stellingen met elkaar te vergelijken waren en dat de vermelding van een bron het effect teweeg zou kunnen brengen. De resultaten van de twee condities kwamen echter niet met elkaar overeen.

Er is daarom per conditie nogmaals met behulp van *Cronbach's alpha* een betrouwbaarheidstoets uitgevoerd. Deze keer is er per conditie gekeken naar de onderlinge betrouwbaarheid van de positieve en negatieve stellingen.

Resultaten

Politieke voorkeur

De respondenten was gevraagd hun politieke voorkeur uit te spreken op een schaal van 1 tot 7. Waarbij 1 stond voor extreem links, 4 voor midden en 7 voor extreem rechts en verschillende varianten daar tussen in. Ook was de respondenten gevraagd naar hun mening ten opzichte van Geert Wilders, waarbij 1 stond voor extreem negatief en 7 voor extreem positief. Over het algemeen waren de respondenten meer links tot midden georiënteerd. 183 van de 266 respondenten gaf aan een linkse tot midden politieke voorkeur te hebben. 83 van de 266 respondenten gaf aan meer

midden tot rechts georiënteerd te zijn. De respondenten is ook gevraagd naar hun mening over de Pim Fortuyn en Geert Wilders. Er is daarbij gekeken hoeveel respondenten zowel links georiënteerd zijn en negatief tegenover Geert Wilders en Pim Fortuyn staan en hoeveel respondenten midden tot rechts georiënteerd zijn en daarbij positief tegenover Geert Wilders en Pim Fortuyn. 160 van de 266 respondenten had zowel een linkse politieke voorkeur en stond vrij negatief tegenover Geert Wilders en Pim Fortuyn. 14 van de 266 respondenten waren zowel midden tot rechts georiënteerd wat betreft hun politieke voorkeur en stonden daarbij positief tegenover Geert Wilders en Pim Fortuyn. Dit is in verhouding een erg kleine groep. De respondenten is gevraagd of ze op de hoogte zijn van de standpunten van Geert Wilders. 249 van de 266 was op de hoogte van de standpunten van Geert Wilders. De standpunten van Pim Fortuyn zijn daar en tegen een stuk minder bekend bij de respondenten, slechts 57 van 266 respondenten gaf aan enigszins tot goed op de hoogte te zijn van de standpunten van Pim Fortuyn.

Er is daarna nog gekeken naar de politieke voorkeur van de respondenten per conditie.

In de neutrale conditie hadden 23 van de 84 respondenten een enigszins rechtse tot extreem rechtse politieke voorkeur, dit komt neer op 27% van de respondenten uit conditie 1. 3 van de 84 respondenten stond enigszins positief tegenover Geert Wilders. Voor conditie 2 lag het percentage hoger met 39%, waarbij 37 respondenten van de 96 respondenten een enigszins rechtse tot extreem rechtse politieke voorkeur hadden. 9 van de 87 respondenten stond enigszins positief tegenover Geert Wilders. Bij conditie 3 hadden 27% van respondenten een enigszins rechtse tot extreem rechtse politieke voorkeur. En stonden 10 mensen enigszins positief tegenover Geert Wilders. (Zie tabel 1, p.10)

Neutrale conditie & conditie 2

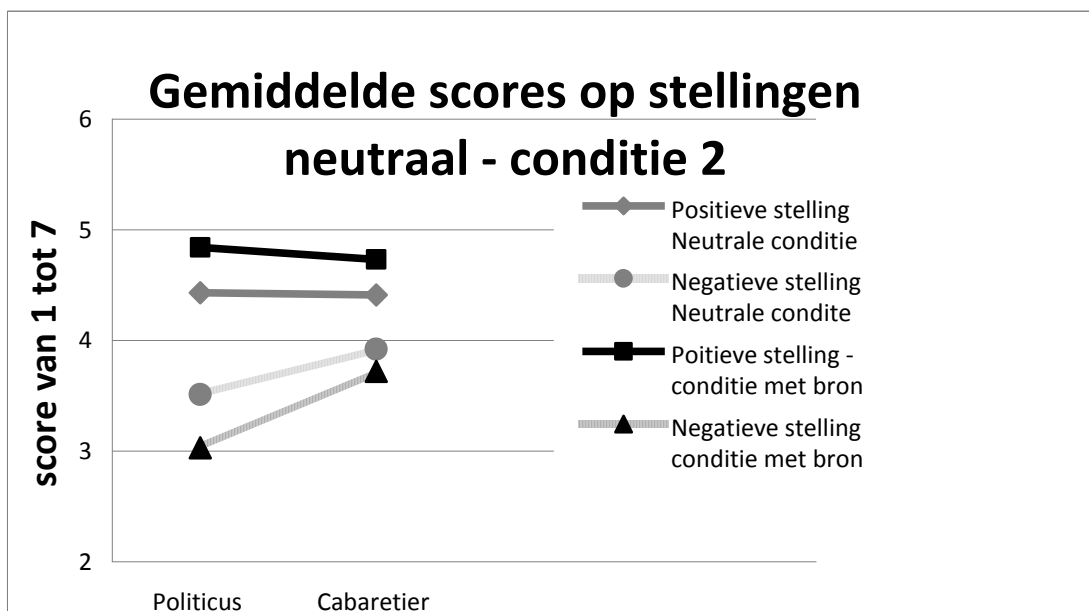
Met behulp van de *repeated measures anova* zijn de volgende resultaten naar voren gekomen Er is een significant hoofdeffect gevonden voor het type bron $F(1, 178) = 55.2, p < 0.05$. Een significant hoofdeffect voor het type stelling $F(1,178) = 284.66, p < 0.05$. Een significante interactie tussen het type stelling en conditie $F(1,178) = 31.01, p < 0.05$. Een significante interactie voor het type bron en het type stelling $F(1, 178) = 70,10 P < 0.05$. Tot slot is er een driewegsinteractie-effect gevonden tussen type bron, type stelling en conditie $F(1,178) = 6.25, p < 0.05$. Deze resultaten worden samengevat in tabel 2. Het driewegsinteractie-effect geeft een antwoord op de vraag die we trachten te beantwoorden. Namelijk wat het effect is van het vermelden van een bron. Met de driewegsinteractie kan dus per type stelling, per conditie worden gekeken wat het effect is van de bron op de beoordeling van de stellingen.

Tabel 2: Type bron en conditie en stelling

Conditie	Type bron	Type stelling	Gemiddelde (SD)
Neutraal	<i>(Politicus)</i>	Positief	4.43 (0.67)
		Negatief	3.50 (0.75)
	<i>(Cabaretier)</i>	Positief	4.41 (0.54)
		Negatief	3.92 (0.68)
Conditie 2 Met Bron	Politicus	Positief	4.84 (0.59)
		Negatief	3.03 (0.66)
	Cabaretier	Positief	4.73 (0.59)
		Negatief	3.72 (0.79)

In tabel 2 worden de gemiddelde scores en standaarddeviaties weergegeven van de verschillende type stellingen, per conditie en per bron. Er zijn twee condities (met of zonder bron vermelding) en twee type stellingen (positief of negatief). De bron die vermeld staat tussenhaakjes bij de neutrale conditie, kan worden gelezen als de vergelijkbare stellingen uit conditie 2. In de neutrale conditie werd bij al de 60 stellingen geen bron vermeld.

Grafiek 1: gemiddelde per conditie, bron en type stelling voor conditie 1 en 2

In grafiek 1 wordt duidelijk dat de gemiddelde scores in neutrale conditie een kleinere spreiding hebben dan de scores uit de conditie met bronvermelding. Er wordt dus in de neutrale conditie

minder extreem gescoord, dat wil zeggen lager op de positieve stellingen en hoger op de negatieve stellingen, dan in de conditie met bronvermelding.

In de neutrale conditie lopen de gemiddelde scores van 3.50 op de negatieve stellingen tot 4.43 op de positieve stellingen. In de conditie met bronvermelding, is de spreiding in gemiddelde scores groter. Daar is de laagste gemiddelde score 3.03, op de negatieve stelling met als bron politicus en de hoogste score is gemeten op de positieve stelling met als bron politicus 4.84.

Door middel van de *pairwise comparison* is per type stelling, per type bron, gekeken welke scores tussen de neutrale en de conditie met bron significant van elkaar verschillen.

Er is een significant verschil tussen de neutrale conditie en conditie 2 met als bron politicus. Dit geldt zowel voor de positieve ($p < 0.05$) als negatieve stellingen ($p < 0.05$)

Op de positieve stelling met als bron politicus wordt in de conditie met bron significant hoger gescoord, dan in de neutrale conditie. Met respectievelijk een score van 4.84 en 4.43. Op de negatieve stellingen met als bron politicus in de conditie met bron, werd in de neutrale conditie significant hoger gescoord met een gemiddelde van 3.50, dan in de conditie met bron met een gemiddelde van 3.10. Ook met als bron cabaretier is een significant verschil gevonden tussen de neutrale conditie en conditie 2 op de positieve stellingen. Met een gemiddelde score van 4.73 in de conditie met bron en een gemiddelde score van 4.41 in de neutrale conditie. Op de negatieve stellingen met als bron cabaretier is geen significant verschil gevonden tussen de twee condities.

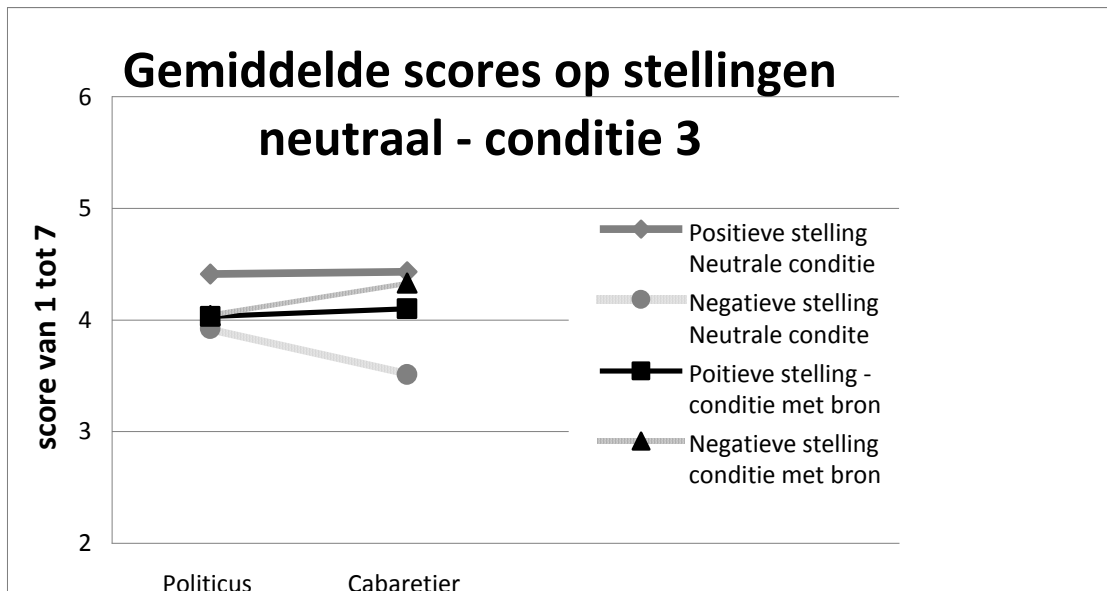
Neutrale conditie & Conditie 3

Vervolgens is er een *repeated measures anova* uitgevoerd voor de neutrale conditie en conditie 3. Daar uit kwam een significant hoofdeffect voor het type stelling $F(1,168) = 29.66$, $p < 0.05$. Een interactie effect voor type bron en conditie $F(1,168) = 31.63$, $p < 0.05$. En een driewegsinteractie-effect tussen type bron, type stelling en conditie $F(1,168) = 20.46$, $p < 0.05$. Alle resultaten zijn terug te lezen in tabel 3.

Tabel 3: Type bron en conditie en stelling voor conditie 1 en 3

Conditie	Type bron	Type stelling	Gemiddelde (SD)
Neutraal	(Cabaretier)	Positief	4.43 (0.67)
		Negatief	3.50 (0.75)
	(Politicus)	Positief	4.41 (0.54)
		Negatief	3.92 (0.68)
Conditie 3 Met Bron	Politicus	Positief	4.03 (0.72)
		Negatief	4.04 (0.57)
	Cabaretier	Positief	4.10 (0.58)
		Negatief	4.33 (0.52)

Grafiek 2: gemiddelde per conditie, bron en type stelling voor conditie 1 en 3

Door middel van een *pairwise comparison* is hier wederom gekeken naar het verschil tussen de neutrale conditie en de conditie met bron, per type stellingen en per type bron. In grafiek 2 is dus een significant verschil te zien tussen de neutrale conditie en conditie 3, met als bron politicus en type stelling positief $p < 0.05$. In de neutrale conditie wordt hier gemiddeld met 4.41 op gescoord en voor conditie 3 is dat 4.03. Ook is er een significant verschil tussen de neutrale conditie en conditie 3 met als bron cabaretier zowel op de positieve ($p < 0.05$) en negatieve stellingen ($p < 0.05$). In de neutrale conditie werd op de positieve stelling 4.43 gescoord en in de conditie met bron was dat 4.11. En op de negatieve stelling met als bron cabaretier werd in de neutrale conditie 3.5 gescoord en in conditie 3 was dat 4.33.

Conclusie en Discussie

Als we kijken naar de resultaten zien we veel verschillende uitkomsten naar voren komen. De resultaten zullen eerst per conditie worden besproken. Op basis van de theorie, waren vooraf een aantal hypothesen opgesteld. Per conditie zal ook worden gekeken of deze verwachtingen overeenkwamen met de gevonden resultaten.

Zoals in het theoretisch kader naar voren kwam speelt emotie een rol bij het verwerken van een taaluiting. Er is onderzocht of het vermelden van een bron, waarvan werd verwacht dat deze bepaalde emoties op zou wekken bij de respondent, effect heeft op het beoordelen van de stellingen. Vooraf werd de hypothese(1) opgesteld dat het vermelden van een bron effect heeft op de beoordeling van de stellingen. Tussen de neutrale conditie en conditie 2 is een significant verschil gevonden op de positieve en negatieve stellingen met als bron politicus. Ook is er significant verschil gevonden op de negatieve stellingen met als bron cabaretier. Hypothese 1 kan dus deels worden aangenomen. Behalve op de negatieve stellingen met als bron cabaretier, is er een effect gevonden op de beoordeling van de stellingen. De spreiding in gemiddelde scores is in conditie 2 groter (van 3.03 tot 4.84). Er werd dus in de conditie met bron vermelding extremer gescoord op de stellingen dan in de neutrale conditie (3.51 tot 4.43).

Als er specifiek wordt gekeken naar de stellingen waarbij als bron een rechtse politicus wordt vermeld, kan de hypothese(2) worden bevestigd. De verwachting was, dat het vermelden van een rechtse politicus als bron, emoties op zou roepen bij de respondent en daarmee een effect op de beoordeling van de stellingen. Met als bron politicus in conditie 2 is op beide type stellingen, zowel positief als negatief een significant verschil gevonden tussen de neutrale conditie en conditie 2.

Op basis van de besproken theorie werd van te voren verwacht, dat de studenten zich niet met een bron zoals Geert Wilders of Pim Fortuyn willen identificeren. Daarom was de hypothese(3) dat er in de neutrale conditie gemiddeld hoger zal worden gescoord op de positieve stellingen dan in de conditie met bron vermelding. Het tegenovergestelde was waar, dus deze hypothese kan worden verworpen. Er werd significant hoger gescoord op de positieve stellingen in de conditie met bron, dan in de neutrale conditie. Tot slot werd er verwacht dat er op de negatieve stellingen met als bron vermelding een rechtse politicus, hoger zou worden gescoord in verhouding met dezelfde stellingen in de neutrale conditie. Ook deze hypothese (4) kan niet worden bevestigd, het tegenovergestelde resultaat gevonden.

Uit de vergelijking tussen de neutrale conditie en conditie 3 kwamen, tegen de verwachting in, andere resultaten naar voren. Zo was de spreiding in gemiddelde scores in conditie 3 veel kleiner (van 4.03 tot 4.33). In de neutrale conditie lagen de scores tussen de 3.51 en de 4.43. De verwachting vooraf was dat er het vermelden van een bron effect zou hebben op de beoordeling van de stellingen (*hypothese 1*). Deze hypothese kan deels worden bevestigd. Er is een significant verschil gevonden tussen de neutrale conditie en conditie 3 met als bron cabaretier. Ook is er een significant verschil gevonden in score, tussen de neutrale conditie en conditie 3 op de positieve stellingen met als bron vermelding een politicus. Vooraf werd er verwacht dat het vermelden van een bron van een rechtse politicus zoals Geert Wilders of Pim Fortuyn een effect zou hebben op gemiddelde scores. (*hypothese 2*). Deze hypothese is dus deels te bevestigen. Er is alleen een significant verschil gevonden in de gemiddelde scores op de positieve stellingen met als bron politicus. De verwachting was dat op de positieve stellingen in de neutrale conditie hoger zou worden gescoord dan in de conditie met bronvermelding van een politicus (*hypothese 3*). Deze hypothese kan worden bevestigd, er werd inderdaad significant hoger gescoord in de neutrale conditie op de positieve stellingen, dan in conditie 3 met als bronvermelding een rechtse politicus. Tot slot kan de laatste hypothese worden verworpen. Er werd verwacht dat op de negatieve stellingen hoger zou worden gescoord in de conditie met als bronvermelding een rechtse politicus, ten opzichte van dezelfde stellingen in de neutrale conditie (*Hypothese 4*). Er is echter geen significant verschil gevonden tussen de gemiddelde scores in de neutrale conditie en conditie 3 op de negatieve stellingen met als bron politicus.

Op basis van de bestaande theorie, zoals besproken in het theoretisch kader, werd er verwacht dat emotie een belangrijke rol speelt bij het verwerken van een taaluiting. Er werd verwacht dat het vermelden van een bron bij actuele maatschappelijke en stellingen een effect zou hebben op de beoordeling. Daarnaast werd er op basis van eerder onderzoek vanuit gegaan, dat respondenten zich niet met bepaalde bronnen willen identificeren. De verwachting was dan ook dat het vermelden van een rechtse politicus zoals Geert Wilders of Pim Fortuyn een effect zou hebben op het beoordelen van de stellingen. Met dit onderzoek is getracht een antwoord te geven op de onderzoeksvraag: *'Wat is het effect van het vermelden van een bron op, door studenten te beoordelen actuele maatschappelijke en politieke stellingen?'*

Op basis van de gevonden resultaten is het lastig een eenduidig antwoord te geven. Er zijn verschillende effecten gevonden op het beoordelen van de stellingen door het toevoegen van een bron bij de stellingen. Zo is er in conditie 2 op de positieve stellingen hoger gescoord en op de

negatieve stellingen lager, dan in de neutrale conditie. In conditie 3 is op de positieve stellingen lager en op de negatieve stellingen hoger gescoord, dan in de neutrale conditie. In sommige gevallen is er dus een effect van het vermelden van een bron, maar in de twee verschillende condities heeft het vermelden van een bron precies het tegenovergestelde effect. In sommige gevallen is er voor het vermelden van een bron helemaal geen effect gevonden.

Er is een groot verschil in resultaten tussen de neutrale conditie en conditie 2 en de neutrale conditie en conditie 3. Er is daarom gekeken naar de betrouwbaarheid van de positieve en negatieve stellingen per conditie. In de neutrale conditie hadden de positieve stellingen geen onderlinge betrouwbaarheid met een *cronbach's alpha* van 0.47. De negatieve stellingen hadden wel een onderlinge betrouwbaarheid met een *cronbach's alpha* van 0.69.

Zowel de positieve als de negatieve stellingen in conditie 2 hadden een onderlinge betrouwbaarheid met respectievelijk een *alpha*= 0.61 op de positieve stellingen en een *alpha* = 0.70 op de negatieve stellingen. In conditie 3 hadden de positieve stellingen een *alpha* = 0.65, maar de negatieve stellingen vertoonden geen onderlinge betrouwbaarheid met *alpha*= 0.49. Er kan dus worden geconcludeerd dat niet in alle condities, de stellingen onderlinge betrouwbaarheid vertoonden. Dit kan invloed hebben op de wisselende resultaten, die in dit onderzoek zijn gevonden.

Er kan dus worden geconcludeerd dat er op basis van de gevonden resultaten, geen sluitend antwoord is te geven op de onderzoeksvraag. Er is een effect gevonden op de door studenten beoordeelde actuele maatschappelijke en politieke stellingen, door het vermelden van een bron. Echter is er in verschillende condities een tegenovergesteld effect gevonden.

Literatuurlijst

Artikelen

Berkum van J.J.A. (2011), *Zonder gevoel geen taal*, inaugurele rede, 30 september 2011 te Utrecht

Besnier, N (1990). *Language and affect*. Annual review of anthropology, 19, 419-451

Foolen, A (2011). *The relevance of emotion for language and linguistics*. To appear in: A. Foolen, U. Lüdtke, J Zlatev & T. Racine (Eds.), *moving ourselves, moving others: motion and emotion in intersubjectivity, consciousness and language*. Amsterdam: Benjamins.

Horvath et. al. (2011) "*Lights on at the end of the party*": *Are lads' mags mainstreaming dangerous sexism?* the british psychological society.

Zajonc, R. B., (1980). *Feeling and thinking: preferences need no inferences*. American psychologist, 35, 151-175.

Web

Wat Wil Wilders. Watwilwilders.nl. Geraadpleegd op 24 juni 2012:

<http://www.watwilwilders.nl/WildersdiscrimineertMoslims.html>

Bibliotheek *plus* Centrum voor kunst en cultuur. Bplusc.nl. geraadpleegd op 24 juni 2012:

<http://www.bplusc.nl/bibliotheekstructuur/B-muziek/cabaret>

Freek de Jonge. Freekdejonge.nl. Geraadpleegd op 24 juni 2012 :

<http://www.freekdejonge.nl/verleden/index.html>

Youp van 't Hek. Youp.nl Geraadpleegd op 24 juni 2012:

<http://www.youp.nl/index.php?p=17317>

Pim Fortuyn. Pimfortuyn.com Geraadpleegd op 24 juni 2012:

<http://www.pimfortuyn.com/asp/default.asp?t=show&var=793&tk=1>

Partij voor de vrijheid. PVV.nl Geraadpleegd op 24 juni 2012:

<http://www.pvv.nl/index.php/visie.html>

Bijlage 1

De 20 negatieve en de 20 positieve stellingen uit de vragenlijst.

- A1. Negatief Het verhogen van de AOW leeftijd is een goede manier om de oplopende kosten van de overheid te drukken
- A2. Negatief Het betalen van de eerste zes maanden van de WW-uitkering moet voor werkgevers verplicht zijn
- A8. Negatief Dat er een quotum van 1000 asielzoekers per jaar wordt ingevoerd is een uitstekend idee
- A12. Negatief Het dragen van hoofddoekjes in publieke functies moet verboden worden
- A14. Negatief De langstudeerboete is een goede stimulans voor studenten om hun studie op tijd af te ronden
- A18. Negatief Het inkorten van het studentenreisrecht is een goede maatregel om te kunnen bezuinigen
- A21. Negatief Griekenland moet de eurozone uitgezet worden
- A22. Negatief De koran is in strijd met onze rechtsstaat en moet daarom verboden worden
- A28. Negatief Subsidies voor kunst en cultuur moeten drastisch verlaagd worden
- A33. Negatief Om een einde te maken aan de burgeroorlog in Syrië is een internationaal leger een goed middel
- A37. Negatief Voor mensen uit Islamitische landen moet er een immigratiestop komen in de wet
- A40. Negatief In de hele stad moet preventief fouilleren op straat toegestaan zijn
- A42. Negatief De uitgaven aan ontwikkelingssamenwerking zijn veel te hoog voor een klein land als Nederland
- A45. Negatief Alle Islamitische scholen in Nederland moeten gesloten worden
- A46. Negatief Aan multiculturele projecten mag geen geld meer worden gegeven
- A49. Negatief Voor allochtonen in de zorg moet er geen speciaal personeel aangesteld worden
- A53. Negatief Het is idioot om te denken dat alle culturen gelijkwaardig zijn aan elkaar
- A55. Negatief De belasting in Nederland moet omhoog van 19% naar 21%
- A58. Negatief In de stad moeten drugsgebruikersruimtes geplaatst worden
- A30. Negatief Het is terecht dat ons belastinggeld aan buitenlandse criminelen in Nederlandse Tbs-klinieken besteed wordt.
- A5. Positief In de cultuursector moeten bibliotheken zoveel mogelijk ontzien worden bij de

bezuinigingen

- A6. Positief Parkeervergunningen moeten gratis worden
- A10. Positief Aan militaire operaties moet geen ontwikkelingsgeld besteed worden
- A11. Positief Aan de studiefinanciering mag niet gerommeld worden in de bezuinigingsafspraken
- A16. Positief Op plaatsen waar veel overlast is moet meer cameratoezicht komen
- A19. positief De salarissen van bewindslieden en Kamerleden moeten verlaagd worden
- A23. positief Uitkeringstrekkers met een niet-Nederlandse nationaliteit moeten terug naar eigen land
- A25. Positief De gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen moet verdedigd worden
- A26. Positief Overlast door Oost-Europese werknemers moet harder aangepakt worden
- A32. Positief Vanwege de schending van mensenrechten moet het EK in Oekraïne geboycot worden
Dat Moslimvrouwen behandeling door mannelijke artsen weigeren, zou niet mogelijk
- A35. Positief moeten zijn
- A36. Positief In het Openbaar Vervoer moet er beter toezicht komen
- A41. Positief Positieve discriminatie bij allochtonen en illegalen moet gestopt worden
- A44. Positief Jongeren die overlast veroorzaken op straat moeten keihard aangepakt worden
- A47. Positief Het dragen van een hoofddoekje in het onderwijs zou geaccepteerd moeten worden
- A50. Positief Hondenbelasting moet afgeschaft worden
- A51. Positief Aan de OV-jaarkaart mag niet worden gesleuteld in de bezuinigingsafspraken
- A56. positief Voor ouderen en gehandicapten moeten er betere voorzieningen komen
- A59. positief Op het houden van dieren moeten dierenbeulen een levenslang verbod krijgen
- A15. positief Vrouwenbesnijdenis moet zwaar bestraft worden